

Jacques-Bénigne Bossuet

*Pôstny
navigátor*

50 NADČASOVÝCH
ROZJÍMANÍ

 ZACHEJ.sk

*Pôstny
navigátor*

Jacques-Bénigne Bossuet

*Pôstny
navigátor*

**50 NADČASOVÝCH
ROZJÍMANÍ**

do anglického jazyka preložil
Christopher O. Blum

 ZACHEJ.sk

Copyright © 2013 Sophia Institute. All rights reserved.

Sophia Institute Press

Box 5284, Manchester, NH 03108, USA

www.SophiaInstitute.com

z amerického originálu: Meditations for Lent

Vydal: © Zachej.sk, 2022

Preklad: © Pavol Petrík

Grafika: © Bookwork.sk

Jazyková korektúra: PhDr. Adriana Matol'áková, PhD.

Citácie sú uvedené podľa:

Biblia – Starý a Nový zákon, katolícky preklad, SSV, 2016.

Katechizmus Katolíckej cirkvi, SSV, 2017.

ISBN: 978-80-8211-444-0

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať v žiadnej podobe ani žiadnym spôsobom (elektronicky, mechanicky, fotokópiami ani iným spôsobom) bez súhlasu vlastníka autorských práv.

Pôstny navigátor je výberom a prekladom *Méditations sur l'Évangile*, in *Oeuvres choisies de Bossuet* (Paris: Roger et Chernoviz, bez dátumu); *Élévations à Dieu sur tous les mystères de la religion chrétienne*, in *Oeuvres complètes de Bossuet*, spracoval Abbé Guillaume (Lyon: Briday, 1879); a *Oeuvres Oratoires de Bossuet*, édition critique de l'abbé J. Lebarq, revue et augmentée par Ch. Urbain et E. Levesque, 7 zväzkov (Paris: Desclée de Brouwer, 1914 – 1926).

Predslav

„Pane, je málo tých, čo budú spasení?“ (Lk 13, 23) Takto znepokojene sa pýtal niekto, s kým sa Ježiš stretol na ceste do Jeruzalema na svoje umučenie a smrť. Približne v tom istom čase bola v evanjeliovom príbehu položená aj najdôležitejšia otázka v dejinách ľudstva, hoci tentoraz ju položil Pán: „A za koho ma pokladáte vy?“ (Mt 16, 15) A keď na túto otázku odpovie knieža apoštolov: „Ty si Mesiáš, Syn živého Boha“ (Mt 16, 16), a potom aj každý z nás, myšlienky v mysli úprimného pýtajúceho sa prirodzene smerujú k ďalšej veľkej téme: k samotnej spáse.

Ježiš neodpovedal na jeho otázku. Aspoň nie tak, ako bola položená. Namiesto toho prešiel priamo k jadrú veci a otázku urobil osobnou, akou, samozrejme, bola od začiatku. „Usilujte sa vojsť tesnou bránou,“ odpovedal Pán (Lk 13, 24). Mohli by sme ho chápať takto: „Ty, ty mi daj svoje srdce bez výhrad. Toto je jediná potrebná vec. Nedovoľ, aby sa tvoja pozornosť alebo tvoje city odvrátili od mojich slov, od môjho Najsvätejšieho Srdca. Ja som Dobrý pastier, ktorý ťa nikdy neopustí. Z lásky obetujem svoj život za teba na Kalvárii; obetuješ z lásky svoj život za mňa, a nebudeš si to počítať? Toto je dôkaz priateľstva, lásky – dať všetko. Ja som dvere; ak vstúpiš cezo mňa, budeš spasený. Hovoríš, že ja som Pán, Mesiáš. Teraz daj tejto viere telo vo svojom živote. Nasleduj ma do Jeruzalema.“

Pôstne obdobie je cestou mystického Kristovho tela do Jeruzalema, k naplneniu veľkonočného tajomstva. Chceme

sprevádzať Ježiša, nielen dovoliť mu, aby sa s nami stretol. Naša starosť o večnú spásu musí byť naliehavá, ale nie „úzkostlivá a nepokojná“ (pozri *Lk 10, 41*). Môžeme vidieť zmätok, zanedbávanie, zlobu sveta, tak ako to videl človek, ktorý položil Pánovi túto otázku. Hoci si tieto veci uvedomujeme a sme z nich smutní, nerobia nás ustráchanými ani neistými. Pýtajúci sa v evanjeliu videl výzvu, ale bol slabý. Ježiš sa mu však pozrel do očí a odovzdal mu cieľ a silu, pokoj a nádej. Odvolávajúc sa na to, čo je v ňom ušľachtilé, v podstate povedal: „Neboj sa toho, čo vidíš v padlom svete a vo svojej ľudskej slabosti. Kráčaj so mnou a nech oheň v mojom srdci zmení to tvoje.“

Prečo sa obrátiť na Jacquesa-Bénigna Bossueta, aby nám pomohol na našej pôstnej púti s Dobrým pastierom do Jeruzalema? „Celý kresťanský život spočíva v tom, aby sme túto cestu (do neba) dobre zvládli,“ napísal, „a práve k tomuto cieľu náš Pán nasmeroval všetky svoje skutky.“ Bossuet, žiak svätého Vincenta de Paul, sa v sedemnástom storočí vo Francúzsku preslávil ako rečník, ktorý bol veľmi priaznivo porovnávaný s dvoma najväčšími kazateľmi Cirkvi: svätým Augustínom a svätým Jánom Zlatoústym, ktorých teologické spisy a kázne pomohli formovať tie Bossuetove. Najdôležitejšie však je, že Bossuetovo dielo odráža jeho celoživotnú lásku k Svätému písmu a jeho štúdium, ako aj jeho vitálny vnútorný život. Ako takého si ho cenili také sväté duše ako blahoslavený Junípero Serra a pápež Pius XII., ktorý mal Bossuetov spis na svojom nočnom stolíku. Bossueta si oblúbil aj vplyvný exercitátor dvadsiateho storočia Edward Leen.

Rozjímania sú prevzaté z Bossuetových duchovných spisov a usporiadané tak, aby boli v súlade s evanjeliom (a v niektorých prípadoch aj so starozákonnými čítaniami) Pôstneho

obdobia a dvoch veľkých slávností, ktoré pripadajú na toto obdobie. Vrhajú svetlo najmä na to, že potrebujeme obrátenie a milosrdenstvo, a na to, že je dôležité odpustiť tým, ktorí sa voči nám previnili, aby sme mohli prijať Božie milosrdenstvo. Ako také dávajú podobu tomu, ako sa musíme „usilovať vojsť tesnou bránou“, ako nám to nariadil Majster.

„Ó, Ježišu! Prichádzam k tebe, aby som sa vydal na cestu v tvojej spoločnosti,“ hovorí Bossuet. „Ó, môj Spasiteľ, prijmi svojho pocestného. Tu som pripravený, ničoho sa nedržím. Chcem s tebou opustiť tento svet a ísť k Otcovi.“

otec Paul Check
november 2013

Popolcová streda

Modlite sa k Bohu v skrytosti

„Chod' do svojej izby.“ (porov. Mt 6, 6) To znamená do najosobnejšej časti svojho domu – alebo skôr – chod' na najtajnejšie miesto vo svojom srdci. Úplne sa vhl'b do seba. „Zatvor dvere.“ (porov. Mt 6, 6) Zatvor svoje zmysly a nedovoľ, aby do nich vstúpili cudzie myšlienky. „Modli sa v skrytosti.“ Otvor svoje srdce len Bohu. Nech je strážcom tvojich najvnútornejších bolestí.

„Nehovorte veľa.“ (Mt 6, 7) Netreba hovoriť Bohu o svojich potrebách v dlhých rečiach, pretože on ich všetky pozná skôr, než povieš jediné slovo. Vo svojom vnútri mu povedz o tom, čo ti prinesie úžitok, a sústred' sa na Boha. Modlitby pohanov, ktorí nepoznajú Boha, sú len hromádkou nezmyselných fráz. Hovor málo ústami a veľa srdcom. Nerozmnožuj svoje myšlienky, lebo to ťa len zmätie a unaví. Upriam svoju pozornosť na nejakú dôležitú pravdu, ktorá zaujme tvoju myseľ a srdce. Uvažuj, zvažuj a ochutnaj ju, prežívaj ju, vychutnávaj ju. Pravda je chlebom duše. Nemusíš zhltnúť každý kúsok celý. Ani nemusíš stále prechádzať od jednej pravdy k druhej. Drž sa jednej a prijmi ju, kým sa nestane tvojou súčasťou. Pripútaj k nej svoje srdce ešte viac ako myseľ. Vyťaž z nej všetku šťavu tak, že na ňu upriamiš svoju pozornosť.

Boh ťa vidí v skrytosti. Vedz, že vidí do tvojich hlbín, nekonečne ďalej ako ty sám. Urob jednoduchý, živý úkon viery v jeho prítomnosť. Kresťanská duša, nech ťa celú vidí. On je veľmi blízko. Je prítomný, pretože dáva bytie a pohyb všetkým veciam. Musíš však veriť viac; musíš so živou vierou veriť, že je tu prítomný tým, že ti dáva všetky dobré myšlienky zvnútra, akoby držal v ruke zdroj, z ktorého pochádzajú. A nielen dobré myšlienky, ale aj akékoľvek dobré túžby, dobré predsavzatia a každý dobrý skutok vôle od jeho prvého začiatku a zrodu až po jeho konečné zdokonalenie. Ver tiež, že je v spravodlivých dušiach a že si v nich robí príbytok podľa týchto Pánových slov: „Prídeme k nemu a urobíme si uňho príbytok.“ (Jn 14, 23) Je tam stále a trvalo: vytvára si tam svoj domov. Túž po tom, aby bol takto v tebe. Ponúkni sa mu ako jeho príbytok a chrám. Teraz vyjdi von a s tou istou vierou, ktorá ti umožňuje vidieť ho v tebe, sa na neho pozri v nebi, kde sa zjavuje svojim milovaným. Tam na teba čaká. Bež. Leť. Pretrhni svoje reťaze, pretrhni všetky putá, ktoré ťa zväzujú s telom a krvou. Ó, Bože, kedy ťa uvidím? Kedy budem mať to čisté srdce, ktoré mi umožní vidieť ťa v sebe, mimo seba, všade? Ó, svetlo, ktoré osvecuje svet! Ó, život, ktorý dáva život všetkým živým! Ó, pravda, ktorá nás všetkých živí! Ó, dobro, ktoré nás všetkých sýti! Ó, láska, ktorá všetkých spája! Chválim ťa, môj nebeský Otče, ktorý ma vidíš v skrytosti.

Štvrtok po Popolcovej strede

Náš život, cesta k Bohu

Prečítajme si slová svätého Jána. „Bolo pred veľkonočnými sviatkami. Ježiš vedel, že nadišla jeho hodina odísť z tohto sveta k Otcovi. A pretože miloval svojich, čo boli na svete, miloval ich do krajnosti.“ (Jn 13, 1)

Vieme, že slovo *Pascha* znamená cesta. Jedným z dôvodov tohto názvu je, že sviatok Paschy bol ustanovený, keď mal vyvolený národ vyjsť z Egypta, aby sa dostal do krajiny, ktorá bola prisľúbená jeho otcom. Bol to predobraz cesty, ktorú bude musieť absolvovať nový vyvolený ľud do svojho domova v nebi. Celý kresťanský život spočíva v tom, aby táto cesta prebehla dobre, a práve na tento cieľ zameral náš Pán všetky svoje činy, ako nám tu zrejme hovorí svätý Ján.

To prvé, čo by sme si mali všimnúť, je to, že túto Paschu, túto cestu, musíme prejsť s Ježišom Kristom. Preto evanjelista začína rozprávanie o Pasche nášho Pána týmito slovami: „Bolo pred veľkonočnými sviatkami. Ježiš vedel, že nadišla jeho hodina odísť z tohto sveta k Otcovi.“ (Jn 13, 1)

Ó, Ježišu! Prichádzam k tebe, aby som sa vydal na cestu v tvojej spoločnosti. Chcem s tebou odísť z tohto sveta k tvojmu Otcovi. Prial si si, aby bol mojím. „A svet sa pomi-

nie," hovorí tvoj apoštol (1 Jn 2, 17). „Tvárnosť tohto sveta sa pomíňa“ (1 Kor 7, 31), ale ja nechcem odísť s týmto svetom; chcem prejsť k tvojmu Otcovi. Toto je cesta, ktorú musím prejsť, a chcem ju prejsť s tebou. V starej Pasche Židia, ktorí mali odísť z Egypta do zaslúbenej zeme, museli prísť v odeve putujúceho, s palicou v ruke, s opásanými bedrami a sandálmi na nohách, a museli „jsť narýchlo“, pripravení na pochod v každom okamihu (Ex 12, 11). Toto je obraz stavu, do ktorého by sa mal kresťan dostať, aby mohol vykonať svoju Paschu s Ježišom, aby s ním prešiel k Otcovi. Ó, môj Spasiteľ, prijmi svojho pocestného. Tu som pripravený, ničoho sa nedržím. Chcem s tebou opustiť tento svet a ísť k Otcovi.

Prečo sa zdráham odísť? Som ešte stále pripútaný k tomuto životu? Aká chyba ma pripútala k tomuto miestu vyhnanstva? Ty odchádzaš, môj Spasiteľ, a ja som rozhodnutý odísť s tebou, ale trápi ma, keď mi hovoria, že všetko dobré treba nechať za sebou.

Zbabelý pocestný, čoho sa bojíš? Cesta, ktorú musíš absolvovať, je tá istá, ktorú absolvuje náš Spasiteľ v našom evanjeliu. Bojíš sa ísť s ním? Počúvaj, Ježiš vedel, že prišla jeho hodina odísť z tohto sveta. Čo je na tomto svete také milé, že sa ti nechce odísť z neho so svojím Spasiteľom Ježišom? Odišiel by z neho, keby v ňom bolo dobré zostať? Počúvaj ešte raz, kresťan: Ježiš odchádza z tohto sveta, aby odišiel k Otcovi. Ak by bolo treba opustiť tento svet bez toho, aby sme odišli na lepšie miesto – aj keby bol tento svet malou vecou a stratili by sme málo tým, že stratíme svet –, mohli by sme to ľutovať, pretože by sme nemali nič lepšie. To však nie je cesta, na ktorú sa treba vydať. Ježiš opúšťa tento svet, aby odišiel k svojmu Otcovi. Kresťan, ty odchádzaš k Otcovi. Miesto, ktoré opúšťaš, je miestom vyhnanstva, a ty sa vrátiš do otcovského domova.

Odchádzajme teda z tohto sveta s radosťou, ale nečakajme až do posledných chvíľ, aby sme sa vydali na cestu. Keď Izraeliti vyšli z Egypta, neprišli do zaslúbenej zeme hneď. Hoci ich čakalo ešte štyridsať rokov putovania po púšti, svoju Paschu slávilí preto, lebo opúšťali Egypt a začínali svoju cestu. Naučme sa sláviť svoju Paschu od prvého kroku. Nech je naša cesta trvalá. Nikdy sa nezastavujme, nikdy nezostávajme na jednom mieste, ale vždy si vytvorme tábor podľa príkladu Izraelitov. Nech je pre nás všetko púšťou, ako bolo pre nich. Nech tak ako oni vždy žijeme pod stanom, lebo náš dom je všade. Pochodujme, pochodujme, pochodujme a putujme s Ježišom. Denne zomierajme svetu. Hovorme s apoštolom: „Každý deň zomieram.“ (1 Kor 15, 31) Nie som zo sveta. Prechádzam ním, ničoho sa nedržím.

Piatok po Popolcovej strede

Boh sám stačí

„Pane, ukáž nám Otca a to nám postačí.“ (Jn 14, 8) Boh sám stačí a jediný, čo potrebujeme, aby sme ho vlastnili, je vidieť ho, pretože keď ho vidíme, vidíme všetku jeho dobrotu, ako to sám vysvetlil Mojžišovi: „Ukážem ti všetku dobrotu“ (porov. Ex 33, 19). Vidíme všetko, čo priťahuje našu lásku, a milujeme ho nad všetky hranice. Pripojme sa k svätému Filipovi a z celého srdca povedzme: „Pane, ukáž nám Otca a to nám postačí.“ On jediný môže vyplniť celú našu prázdnotu, uspokojiť všetky naše potreby, uspokojiť nás a urobiť nás šťastnými.

Vyprázdňime teda svoje srdce od všetkých ostatných vecí, lebo ak nám stačí Otec sám, nepotrebujeme ani hmotné statky, ani vonkajšie bohatstvo, a už vôbec nie česť z dobrej povesti. Nepotrebujeme ani tento smrteľný život; ako potom môžeme potrebovať veci potrebné na jeho zachovanie? Potrebujeme len Boha. On jediný nám stačí. Keď ho vlastníme, sme spokojní. Aké odvážne sú tieto slová svätého Filipa! Aby sme ich mohli povedať pravdivo, musíme byť schopní povedať spolu s apoštolmi: „Pane, všetko sme opustili a išli sme za tebou.“ (porov. Mt 19, 27) Prinajmenšom musíme všetko opustiť z hľadiska náklonnosti, túžby a rozhodnutia, teda nepremožiteľného rozhodnutia nepripútať sa k ničomu, nehľadať oporu nikde okrem Boha. Šťastní sú tí, ktorí túto túžbu dovedú až do kraj-

nosti, ktorí sa jej definitívne, trvalo a dokonale zrieknu. Nech si však nenechajú nič pre seba. Nech nehovoria: „Táto maličkosť, ku ktorej som stále pripútaný, je obyčajné nič.“ Poznáme povahu ľudského srdca. Kedykoľvek mu zostane nejaká maličkosť, srdce tam vloží všetky svoje túžby. Odstráňte to všetko; odpútajte sa od toho; nechajte to ísť. Vlastniť veci, akoby sme nič nemali, byť ženatý alebo vydatá, akoby sme neboli, využívať tento svet, akoby sme ho nepoužívali, ale akoby neexistoval a akoby sme neboli jeho súčasťou – to je to pravé dobro, o ktoré by sme sa mali usilovať. Nie sme kresťania, ak so svätým Filipom nedokážeme úprimne povedať: „Ukáž nám Otca a to nám postačí.“

Tieto slová vychádzajú z hĺbky viery a v istom zmysle zo samotnej podstaty prirodzenosti. V hĺbke našej prirodzenosti totiž cítime, že potrebujeme vlastniť Boha, že on jediný je schopný naplniť našu prirodzenosť a že sme úzkostní a trápime sa, keď sme od neho oddelení. Keď teda obklopení inými dobrami pociťujeme túto nevyhnutnú prázdnotu a niečo nám hovorí, že sme nešťastní, je to hĺbka našej prirodzenosti, ktorá svojím spôsobom volá: „Ukáž nám Otca a to nám postačí.“ Ale na čo je dobré, keď chorý človek túži byť zdravý, keď mu chýba každý liek a keď v ňom leží smrť bez toho, aby o tom vedel? Taký je stav samotnej ľudskej prirodzenosti. Človek ponechaný na seba nevie, čo má robiť ani čím sa má stať. Jeho pôžitky ho unášajú a tie isté pôžitky ho ničia. Každým hriechom zmyslov si dáva smrtiacu ranu a svojou nemiernosťou nezabíja len svoju dušu, vo svojej zaslepenosti a nevedomosti zabíja aj samotné telo, ktorému by rád polichotil. Od pádu sa človek rodí, aby bol nešťastný. Slabosti tela, do ktorého vkladá všetko svoje dobro, ho takým robia. O čo nešťastnejším ho robí obrovská masa chýb, nezákon-

ných skutkov a nerestí, ktoré sú chorobou a smrťou jeho duše! Aké úbohé zvädzanie v nás vládne! Nevieme túžiť ani prosiť o to, čo potrebujeme.

Slová svätého Filipa nás učia všetko. Obmedzuje sa na to, čo nás Ježiš naučil, že je to jediná potrebná vec. Pane, ty si cesta. Prichádzam k tebe, aby som opäť našiel sám seba a povedal s tvojím apoštolom: „Ukáž nám Otca a to nám postačí.“

Sobota po Popolcovej strede

Pravda a život

„Ja som pravda a život.“ (porov. Jn 14, 6) Ja som Slovo, ktoré bolo „na počiatku“, slovo večného Otca, jeho koncept, jeho múdrosť, pravé svetlo, ktoré osvecuje každého človeka (porov. Jn 1, 9). Ja som samotná pravda, a teda opora, výživa a život všetkých, ktorí ma počúvajú. Ja som ten, v ktorom je život, ten istý život, ktorý je v Otcovi.

O týchto veciach musíme uvažovať vo viere a skrze vieru, pretože keby neboli potrebné na našu spásu, Ježiš by nám ich nezjavil.

Ja som pravda a život, hovorí, lebo ja som Boh, ale zároveň som človek. Prišiel som poučiť ľudstvo tým, že prinášam slová večného života, a spolu s týmto učením som dal príklad, ako dobre žiť. Keďže však toto všetko zostalo len vonkajším dielom, bolo ešte treba priniesť ľuďom milosť, a tak som sa stal ich obeťou, aby som pre nich túto milosť zaslúžil. Ľudia sa môžu priblížiť k Bohu a večnému životu len prostredníctvom môjho učenia, môjho príkladu, mojich zásluh a milosti, ktorú prinášam svetú. „Lebo ak zákon bol daný skrze Mojžiša, milosť a pravda prišli skrze Ježiša Krista... A my sme uvideli jeho slávu, slávu, akú má od Otca jednorodný Syn.“ (Jn 1, 17. 14) Vstúpme na túto cestou a nájdeme pravdu a život.

Je prekvapujúce, že človek môže byť súčasne prostriedkom aj cieľom, „pravdou a životom“, ktoré sú konečnou stanicou a zároveň „cestou“, po ktorej sa má ísť. Ježiš nám však toto tajomstvo vysvetľuje. Čo nás môže priviesť k pravde, ak nie samotná pravda? Pravda je nadradená. Nikto ju nemôže nijako nútiť ani ňou pohnúť; musí sa nám sama slobodne dať. Práve vtedy, keď vlastníme pravdu, teda keď ju poznáme, keď ju milujeme, keď ju prijmeme, vtedy ju skutočne žijeme. Chráň Boh, aby sme si predstavovali, že máme ruky, ktorými ju môžeme obsiahnuť! Radujeme sa z nej tak, ako sa radujeme zo svetla: tým, že ju vidíme. Pravda presvedčí všetkých, ktorí ju vidia takú, aká je, lebo pravda nám zjavuje všetko krásne a sama je najkrajšia zo všetkých predmetov, ktoré nám môže zjaviť.

Aby sme videli svetlo, stačí otvoriť oči; svetlo prichádza samo. Neexistuje žiadna iná cesta, ktorou by sme museli ísť k svetlu. Pravda je viac svetla ako svetlo samotné, takže nás k pravde nemôže priviesť nič iné ako pravda samotná. Musí sa k nám priblížiť, pokoriť sa a ponížiť. A čo je Ježiš, ak nie práve táto pravda, ktorá k nám prichádza, ktorá sa skrýva pod podobou, ktorá sa prispôbuje našej slabosti, aby sa ukázala natol'ko, nakoľko to naše slabé oči znesú? A tak, aby bol cestou, musel byť aj pravdou.

Pod' teda, ó, pravda! Ty sama si môj život, a pretože sa mi približuješ, si moja cesta. Čoho sa mám báť? Ako sa môžem obávať? Mám sa báť, že nenájdem cestu, ktorá vedie k pravde? Cesta sama, ako povedal svätý Augustín, sa nám predstavuje; cesta sama prichádza k nám. Pod' teda a ži podľa pravdy, rozumná a inteligentná duša! Aké svetlo je v Ježišovom učení!

Toto svetlo je o to krajšie, že svieti uprostred tmy. Dávajme si však pozor, aby sme neboli ako tí, o ktorých je napísané:

„Svetlo prišlo na svet, a ľudia milovali tmu viac ako svetlo, lebo ich skutky boli zlé.“ (Jn 3, 19) Načo mi je svetlo, ktoré odhaľuje len moju škaredosť a hanbu? Odíď odo mňa, svetlo, nemôžem ťa zniesť. Sväté učenie evanjelia, večná pravda, príliš verné zrkadlo, rozochvievaš ma. Nemôžeme zmeniť pravdu; zmeňme teda seba, lebo existujeme len vďaka lúču pravdy, ktorá je v nás. Milujme pravdu. Milujme Ježiša, ktorý je pravda sama. Zmeňme sa, aby sme boli ako on. Nevystavujme sa stavu, ktorý by nás nútil pravdu nenávidieť. Ten, kto je odsúdený pravdou, ju nenávidí a uteká pred ňou. Nech v tom, kto je učeníkom pravdy, nie je nič falošné. Žime pravdou a živme sa ňou. Práve na to nám bola daná Eucharistia. Je to Ježišovo telo, jeho svätá ľudská prirodzenosť, čisté zrno, ktoré živí vyvolených, čistá substancia pravdy, chlieb života, a zároveň je to cesta, pravda a život. Ak je Ježiš Kristus našou cestou, nechodme po cestách sveta. Vojdime tesnou bránou, ktorou kráčal on. Budme predovšetkým mierni a pokorní. Falošnosť človeka je jeho pýchou, pretože naozaj nie je ničím a Boh sám je pravda. To je čistá a jediná pravda.